tepav

COP31 TÜRKİYE ANTALYA

COP31 ÖZEL YAZI DİZİSİ

Sevil Acar: Fosil yakıt teşvikleri adil geçişi finanse edebilir mi?

TEPAV'ın COP31 özel yazı dizisinde Prof. Dr. Sevil Acar, fosil yakıt teşviklerinin emisyonlar, istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceliyor; bu desteklerin azaltılmasıyla sağlanacak tasarrufun, kırılgan haneleri ve çalışanları koruyan adil geçiş politikalarına yönlendirilmesini öneriyor.

Fosil yakıt teşviklerinin azaltılmasıyla açılacak mali alan, adil geçişin finansmanında nasıl kullanılabilir? Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sevil Acar, TEPAV'ın COP31 özel yazı dizisi için kaleme aldığı "Fosil Yakıt Teşvikleri: İklim Krizinin Görünmeyen Maliyeti ve Adil Geçiş Meselesi" başlıklı değerlendirme notunda bu soruyu ele alıyor.

Acar, küresel veriler ve OECD ülkeleri üzerine yaptığı analizden hareketle teşviklerin emisyonlar, istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceliyor. Türkiye için sunduğu önerilerde, fosil yakıtlara yönlendirilen kamu kaynaklarının haneleri, çalışanları ve bölgeleri destekleyen bir dönüşüme nasıl katkı sağlayabileceğini tartışıyor.

Fosil yakıtlara 916,3 milyar dolar destek

Acar, ülkelerin emisyon azaltımı ve net sıfır hedefleri açıklarken fosil yakıtların maliyetini düşüren destekleri sürdürmesine dikkat çekiyor. Bu teşviklerin karbon yoğun teknolojileri ekonomik olarak cazip tutarak enerji verimliliği yatırımlarını ve yenilenebilir enerjiye geçişi geciktirebildiğini belirtiyor.

Notta aktarılan OECD ve Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre, fosil yakıtlara yönelik küresel kamu desteğinin maliyeti 2024'te 916,3 milyar dolara ulaştı. Acar, enerji fiyat şokları karşısında haneleri ve işletmeleri korumak için artırılan bazı desteklerin kalıcı hale gelmesini de iklim hedeflerine ulaşmayı zorlaştıran bir gelişme olarak değerlendiriyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

İklim finansmanında merkez bankaları ne yapabilir?

TEPAV'ın COP31 özel yazı dizisinde Dr. Çiğdem Koğar, merkez bankalarının iklim risklerini yönetmek ve yeşil dönüşümün finansmanını desteklemek için kullanabileceği araçları inceliyor; Türkiye'de düzenlemelerin uygulamaya ve ölçülebilir sonuçlara dönüşmesi gerektiğini vurguluyor.

TEPAV'ın COP31'e özel yazı dizisi devam ediyor. Dizinin iklim finansmanına odaklanan yazısını, TEPAV Uluslararası Finansal Sistemler ve Bankacılık Politikaları Program Direktörü Dr. Çiğdem Koğar kaleme aldı. Koğar, "İklim Finansmanında Merkez Bankalarının Yeni Rolü: Bir Sonraki Adım Ne Olmalı?" başlıklı yazısında, iklim değişikliğinin fiyat istikrarı ve finansal istikrar üzerindeki etkilerini inceliyor. Finansal Sistemi Yeşillendirme Ağı'nın (NGFS) çalışmalarını ve Türkiye'deki düzenlemeleri birlikte değerlendirerek Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) mevcut araçlarıyla atabileceği adımları ele alıyor.

İklim riskleri merkez bankalarının gündeminde

Koğar, iklim değişikliğinin üretim kayıpları, tedarik zinciri kesintileri, enerji ve gıda fiyatları üzerinden ekonomik istikrarı etkilediğini hatırlatıyor. Karbon fiyatlaması, düzenlemeler ve teknolojik değişimlerin firmaların kârlılığı, kredi kalitesi ve varlık değerleri üzerindeki etkilerini değerlendiriyor. Ekosistemlerin bozulması ve biyoçeşitlilik kaybından kaynaklanan risklerin de hesaba katılması gerektiğini vurguluyor.

Notta, 2030'a kadar 1,5°C hedefiyle uyumlu finansman ihtiyacının 7,8 trilyon dolar düzeyinde olduğu belirtiliyor. Koğar, artan finansman ihtiyacının ve iklim kaynaklı kırılganlıkların, merkez bankaları ile denetim otoritelerinin bu riskleri görevleri çerçevesinde daha sistematik biçimde ele almasını gerektirdiğine dikkat çekiyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

“Atık yönetimi bir iklim meselesi”

TEPAV’ın COP31 özel yazı dizisinin ikinci değerlendirme notunda Prof. Dr. Sedat Gündoğdu, organik atıklardan kaynaklanan metan salımını ve plastik kirliliğini inceliyor; Türkiye’nin atık politikalarını iklim hedefleriyle uyumlu hale getirmek için atabileceği adımları ele alıyor.

TEPAV’ın COP31’e özel yazı dizisi devam ediyor. Serinin ikinci yazısını, Çukurova Üniversitesi Mikroplastik Araştırma Grubu’ndan Prof. Dr. Sedat Gündoğdu kaleme aldı. Gündoğdu, “Sıfır Atık Yanılsaması: Türkiye’nin Plastik Kirliliği COP31 Öncesinde Neden Bir İklim Meselesi Olarak Okunmalı” başlıklı yazısında, atık yönetiminin iklim politikalarındaki yerini inceliyor. Plastik üretimi, atık ithalatı ve bertaraf yöntemlerini birlikte ele alarak sıfır atık söylemi ile uygulama arasındaki mesafeye dikkat çekiyor.

Organik atıkların metan yükü

Sedat Gündoğdu, atık sektörünün insan kaynaklı küresel metan salımının yaklaşık beşte birinden sorumlu olduğunu hatırlatıyor. Metanın 20 yıllık dönemde karbondioksitten 82 kat daha güçlü bir sera gazı olması, organik atıkların nasıl yönetildiğini iklim politikaları açısından önemli hale getiriyor.

Notta, Türkiye’de yılda yaklaşık 33 milyon ton belediye atığı üretildiği, bunun yarısından fazlasının organik atıklardan oluştuğu ve atıkların yaklaşık yüzde 70’inin depolama sahalarına gönderildiği belirtiliyor. Gündoğdu, organik atıkların kaynağında ayrılması ve kompostlanmasıyla metan oluşumunun önemli ölçüde azaltılabileceğini vurguluyor; iklim finansmanının bu alana yeterince yönelmemesini eleştiriyor.

Atık azaltımında yakma engeli

Prof. Dr. Gündoğdu, çöp yakma tesislerinin “modern bertaraf” veya enerji geri kazanımı olarak sunulmasına itiraz ediyor. Yüksek maliyetli bu tesislerin sürekli atıkla beslenme ihtiyacının, belediyeleri atık üretimini azaltmak yerine mevcut sistemi sürdürmeye yöneltebileceği konusunda uyarıyor.

Geri dönüşümün de tek başına sıfır atık anlamına gelmediğini hatırlatan Gündoğdu, önleme ve yeniden kullanımın geri dönüşümden önce gelmesi gerektiğini belirtiyor. Plastiklerin büyük ölçüde fosil kaynaklardan üretildiğine dikkat çekerek sıfır atık söyleminin plastik üretimindeki büyümeyi meşrulaştıran bir araca dönüşmemesi gerektiğini vurguluyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

TEPAV COP31 Özel İnfografiği

Yeşil Dönüşüm

Yeşil dönüşüm, üretim süreçlerinin ve tüketim alışkanlıklarının; sera gazı salımını, çevre kirliliğini ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltacak biçimde düzenlenmesidir. Özellikle fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçiş ve enerji verimliliği yüksek yenilikçi teknolojilerin kullanımı, bu dönüşümün gereklilikleri arasındadır. Yeşil dönüşümün temelinde, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı vardır. Sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunması ve ekonomik kalkınmayı birbirlerinin alternatifi olarak görmeyen, her ikisini birlikte gözeten bir yaklaşımdır.

Her dönüşüm gibi yeşil dönüşüm de bazı iş kollarının dönüşmesine veya ortadan kalkmasına, bazı bölgelerin üretim yapısının ve ekonomik ekosisteminin yeniden şekillenmesine yol açabilir. Bu nedenle yeşil dönüşümün adil geçiş yaklaşımıyla birlikte yürütülmesi gerekir.

Adil geçiş, yeşil dönüşümde "kimsenin geride bırakılmamasını" hedefler. Özellikle fosil yakıta dayanan enerji yoğun sektörlerde üretim biçimleri dönüşürken, çalışanlar ve bölge halkı kaderine terk edilmemelidir. Bunun için geçim kaynakları korunmalı, gelir kaybı yaşayan haneler desteklenmelidir. Ayrıca çalışanlara yeni beceriler kazandırılmalı ve bölgede yeni iş imkanları yaratılmalıdır. Bu destekler ve girişimler, bölge esnafını ve ilgili sektöre mal ve hizmet sağlayan işletmeleri de kapsamalıdır. Adil geçiş süreci, her bölge için tek bir süreç olarak değil, bölgelerin spesifik ihtiyacını gözeten, katılımcı ve kapsayıcı bir anlayışla kurgulanmalıdır. Kısacası yeşil dönüşüm, yeni yatırım alanları ve yeni meslekler yaratırken; adil geçiş, bu dönüşümden etkilenen çalışanların, hanelerin ve bölgelerin bu yeni fırsatlardan yararlanabilmesini sağlayacak politikaların geliştirilmesini sağlar.

Yeşil dönüşüm sadece bir çevre ve sosyal politika meselesi değil, aynı zamanda sanayinin rekabet gücünü etkileyen ekonomik bir meseledir. Özellikle Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) belirli ürünlerin ithalatında, üretim süreçlerinden kaynaklanan sera gazı salımlarına bağlı bir karbon maliyeti getirir. AB'ye ihracat yapan üreticilerin AB pazarındaki rekabet gücünü koruyabilmeleri için emisyonları azaltarak karbon vergisinden doğacak maliyetleri düşürmeleri gerekmektedir.

Sanayide yeşil dönüşüm, üretim tesislerinin yenilenmesinden yenilenebilir enerji altyapısının geliştirilmesine kadar farklı alanlarda yatırım gerektirir. Bu yatırımların finansmanı için kamu kaynaklarından, özel sektör yatırımlarından ve çok taraflı kalkınma bankalarının sunduğu destek, teşvik, hibe ve kredilerden yararlanılabilir.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

Sıfır Atık

Atığın iklim değişikliğiyle ilişkisi, çöp kutusuna atılması ya da sokaklarımızdan toplanmasıyla sona ermiyor. Türkiye'de 2017'de başlatılan Sıfır Atık girişimi, BM'nin desteğiyle küresel bir gündeme dönüştü. Atık sektörü, Türkiye'nin Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC) ve NDC 3.0'da başlıca emisyon azaltım alanları arasında yer alıyor. "Sıfır Atık ve Metan Azaltımı" ise COP31 Eylem Gündemi'nin 10 temasından biri. Peki, Türkiye'nin iklim taahhütlerinde de yer bulan atık sorunu, küresel ısınmayı nasıl etkiliyor?

Bu ilişkinin merkezinde metan gazı bulunuyor. Organik atıkların oksijensiz ortamda parçalanmasıyla açığa çıkan metan, küresel ısınmada önemli rol oynuyor. İnsan kaynaklı metan emisyonları, küresel sıcaklık artışının yaklaşık %30'undan sorumlu. Bu emisyonların yaklaşık %20'si ise katı atık ve atık sudan kaynaklanıyor.

Atıkların yakılması da emisyonlara yol açıyor. Özellikle plastik gibi malzemelerin yakılması, sera gazlarının yanı sıra insan sağlığına zarar veren kirleticilerin açığa çıkmasına neden oluyor. Depolanan organik atıklar ise metan salmayı sürdürüyor. UCLA tarafından yakın dönemde yayımlanan bir araştırma, Türkiye'deki bazı atık sahalarından atmosfere yüksek miktarda metan salındığını tespit etti. Atıkları depolamak ya da toprağa gömmek, çevresel etkilerini ortadan kaldırmıyor. Bazı sahalarda oluşan sızıntılar toprağı ve su kaynaklarını, açığa çıkan gazlar da havayı kirletiyor. Atığın gözden uzaklaşması, iklime ve doğaya verdiği zararın sona erdiği anlamına gelmiyor.

Metanı iklim mücadelesinde öne çıkaran, güçlü ısıtıcı etkisi. Karbondioksitten sonra küresel ısınmaya en fazla katkıda bulunan sera gazı olan metanın, 20 yıllık bir dönemdeki ısıtıcı etkisi karbondioksitin yaklaşık 80 katı. Atık sektöründe metan azaltımına yönelik önlemlerin %90'ının düşük maliyetli olması ise bu alanı iklim değişikliğiyle mücadelede öncelikli hâle getiriyor.

160 tarafın katıldığı Küresel Metan Taahhüdü, metan emisyonlarının azaltılmasına yönelik başlıca uluslararası girişimlerden biri. Taahhüt, insan kaynaklı küresel metan emisyonlarını 2030'a kadar 2020 seviyesine kıyasla en az %30 azaltmayı hedefliyor. Ancak Sıfır Atık girişimine öncülük eden Türkiye, bu taahhüdün tarafları arasında bulunmuyor.

Atıkların azaltılmasında bireysel adımlar önemli olsa da sıfır atık hedefine ulaşmak, merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluk almasını gerektiriyor. Atık ve metan azaltımı için ölçülebilir hedefler belirlenmesi, emisyonların düzenli olarak ölçülmesi, gaz kaçaklarının giderilmesi, atıkların kaynağında ayrı toplanmasını sağlayacak sistemlerin kurulması ve çöp ithalatının yasaklanması, bu kapsamda atılması gereken adımlar arasında yer alıyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

Net Sıfır Nedir?

Küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme kıyasla 1,5 °C ile sınırlamak, sera gazı emisyonlarını hızla ve büyük ölçüde azaltmayı ve net sıfıra ulaşmayı gerektiriyor.

Peki, iklim değişikliğiyle mücadelede sıkça duyduğumuz "net sıfır", sıfır emisyon anlamına mı geliyor?

İklim değişikliğinden söz ederken "emisyon" ile sera gazlarının atmosfere salınmasını kastediyoruz. Bu gazların atmosferde birikmesi, küresel sıcaklıkların yükselmesine yol açıyor. İklim değişikliğinin etkilerini sınırlamak için sera gazıın salımlarını mümkün olduğunca azaltmak, tamamen önlenemeyen kısmı ise dengelemek gerekiyor. Net sıfır, atmosfere salınan sera gazı miktarı ile atmosferden uzaklaştırılan miktarın dengelenmesini ifade ediyor.

Bu dengeyi bir örnekle açıklayabiliriz. Farklı sera gazlarının salımları, iklim üzerindeki etkileri dikkate alınarak karbondioksit eşdeğeri (CO_2e) cinsinden hesaplanıyor. Belirli bir yılda atmosfere 1 milyon ton CO_2e sera gazı salındığını düşünelim. Aynı yıl atmosferden uzaklaştırılıp uzun süre depolanan miktar da 1 milyon ton CO_2e olduğunda net emisyon sıfıra iniyor.

Atmosferden karbonun uzaklaştırılmasında "yutaklar" önemli rol oynuyor. Ormanlar ve bazı sulak alanlar, havadaki karbondioksiti emerek karbonu bünyelerinde depoladıkları için doğal yutaklara örnek oluşturuyor. Ormanları yapılaşmaya açmamak, sulak alanları kurutmamak ve zarar gören ekosistemleri onarmak, bu alanların karbon tutma kapasitesini korumaya ve güçlendirmeye yardımcı oluyor. Ancak bu durum, emisyonları azaltma gereğini ortadan kaldırmıyor.

2050'de küresel net sıfıra ulaşma hedefi doğrultusunda, küresel sera gazı salımlarının 2035'e kadar 2019 düzeyine kıyasla %55 azalması gerekiyor. Ancak BM'nin 2025 değerlendirmesi, ülkelerin Ulusal Katkı Beyanlarında açıkladıkları hedefleri yerine getirmeleri durumunda bile bu azalmanın yaklaşık %12'de kalacağını öngörüyor.

Bu fark, iklim değişikliğiyle mücadelede çabaların sonuçsuz kaldığı anlamına gelmiyor. Başta devletler olmak üzere tüm aktörlerin iklim değişikliğiyle mücadele konusunda daha iddialı hedefler belirlemesi ve bunları somut adımlarla hayata geçirmesi gerektiğini gösteriyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

1,5°C ne anlama geliyor?

Paris Anlaşması ile küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme kıyasla 2°C'nin oldukça altında tutmak ve 1,5°C ile sınırlamak için çaba göstermek ortak hedef olarak belirlendi. Sıkça karşılaştığımız 1,5°C, dünyanın ortalama sıcaklığını değil, bu ortalamada sanayi öncesi döneme göre yaşanan sıcaklık artışını ifade ediyor. Bu kıyaslamada "sanayi öncesi dönem" olarak 1850-1900 arasındaki yıllar esas alınıyor. Sanayi Devrimi daha önce başlamış olsa da geniş çaplı, sistematik ve tutarlı sıcaklık kayıtlarının bulunduğu en erken dönem olduğu için bu yıllar referans alınıyor.

Küresel sıcaklık artışının birkaç ay ya da tek bir yıl 1,5°C'yi aşması, uzun dönemli ısınma hedefinin aşıldığı anlamına gelmiyor. Çünkü kısa dönemli sıcaklık dalgalanmalarında El Niño/La Niña gibi doğal döngüler de etkili olabiliyor. Ancak 1,5°C'ye yakın ya da bu düzeyin üzerindeki değerlerin daha sık görülmesi, uzun dönemli küresel ortalama sıcaklık artışının da bu eşiğe yaklaştığına işaret ediyor.

yazının devamı için tıklayınız.

tepav

PODCAST

“Adil geçişin yolu yerelin sesini duymaktan geçiyor”

TEPAV’ın Odak Noktası COP31 serisine konuk olan Hülya Çeşmeci Cengiz, Ermenek araştırmasından hareketle enerji dönüşümünde bölgesel farklılıkların ve yerel katılımın önemini anlattı. Emisyon azaltımının tek başına toplumsal adaleti sağlamadığını vurgulayan Çeşmeci Cengiz, COP31 öncesinde Türkiye’ye kömürden çıkış tarihini açıklama çağrısı yaptı.

Dr. Mühdan Sağlam’ın hazırlayıp sunduğu Odak Noktası COP31 serisinin ikinci bölümünde, Mekanda Adalet Derneği’nden Hülya Çeşmeci Cengiz ile adil geçiş ele alındı. “Adil Geçiş İçin Ermenek’ten Dersler” araştırmasının koordinatörü ve yazarı olan Çeşmeci Cengiz, enerji dönüşümünün çalışanlar, yerel halk ve bölge ekonomileri üzerindeki etkilerini değerlendirdi.

Adil geçişin anlamı ve kapsamıyla başlayan programda, enerji ve iklim politikalarının insanların geçimine, çalışma koşullarına ve yaşadıkları bölgelere etkileri konuşuldu. Dönüşümün hangi koşullarda adil olabileceği; haklar, ihtiyaçlar ve karar süreçlerine katılım üzerinden ele alındı.

Emisyon azaltımından toplumsal adalete

Çeşmeci Cengiz, bir politikanın emisyonları azaltmasının toplumsal adaleti de sağlayacağı anlamına gelmediğini vurguladı. Dönüşümün kimseyi geride bırakmadan yürütülebilmesi için adaletin planlama aşamasından itibaren gözetilmesi gerektiğini belirtti.

Ermenek araştırmasının bulgularını aktaran Çeşmeci Cengiz, bölgelerin kendine özgü koşullarını dikkate almayan politikaların yanlış sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekti. Ankara’dan bütün bölgeler aynı özelliklere sahipmiş gibi yapılan planlamanın sakıncalarını Ermenek örneği üzerinden anlattı. Yereldeki geçim koşullarının ve gelecek kaygılarının anlaşılmasının, adil geçiş politikalarının hazırlanmasındaki önemine değindi.

“Dönüşümden etkilenenler karar masasında yer almalı”

Çeşmeci Cengiz, adil geçiş politikalarının hazırlanmasına sendikaların, işçilerin, bölgedeki esnaf ve zanaatkârların ve sivil toplum kuruluşlarının dahil edilmesi gerektiğini belirtti. Dönüşümden etkilenen kesimlerin planlama aşamasından itibaren karar süreçlerine katılmasını, kimseyi geride bırakmayan bir yaklaşımın temel unsurlarından biri olarak değerlendirdi.

COP31 öncesinde kömürden çıkış tarihi çağrısı

Programın son bölümünde, COP31 öncesinde Türkiye’nin adil geçiş için atması gereken öncelikli somut adım ele alındı. Çeşmeci Cengiz, Türkiye’nin bir an önce kömürden çıkış tarihini açıklaması gerektiğini vurguladı.

yazının devamı için tıklayınız.